

Велько М. Ђогатовић*

Независни истраживач, Београд

**SECULARISM IN THE SHADOW OF HINDUTVA:
RELIGION AND THE 2019 AND 2024 INDIAN
PARLIAMENTARY ELECTIONS**

**(СЕКУЛАРИЗАМ У СЕНЦИ ХИНДУТВЕ:
РЕЛИГИЈА И ИНДИЈСКИ ПАРЛАМЕНТАРНИ
ИЗБОРИ 2019. И 2024. ГОДИНЕ)****

Сажетак

Овом студијом се истражује утицај хиндуистичког национализма на концепт секуларизма у Индији, са посебним акцентом на парламентарне изборе одржане 2019. и 2024. године. У контексту растућег друштвеног и политичког значаја хиндуистичког национализма, аутор анализира како ова идеологија утиче на примену и развој секуларних принципа у политичком дискурсу и изборним кампањама, са посебним освртом на поменута два изборна циклуса. Анализом политичког и друштвеног наратива, изборних резултата и предизборне агенде, студија истражује на који начин хиндуистички национализам обликује политички пејзаж те доприноси развоју религијске и политичке поларизације. Посебна пажња је посвећена улози Баратија џаната партије у промоцији хиндуистичког национализма и њеном утицају на развој друштвених и религијских тензија. Резултати истраживања показују значајан утицај хиндуистичког национализма на урушавање стубова секуларизма и интензивирање поларизације у индијском друштву. Такође, ова студија пружа значајан увид у динамику односа између

* Имејл адреса: veljko.djogatovic23@yahoo.com или veljko.djogatovic@gmail.com;
ORCID: 0000-0001-5068-6045

** Translation *in extenso* (превод у целини).

религије и политике у савременој Индији – теми која је готово у потпуности занемарена у домаћој науци.

Кључне речи: секуларизам, хиндуизам, хиндутва, Индија, парламентарни избори, Баратија џаната партија, религија

УВОД

Током пролећа 2024. године одржани су најмасовнији национални избори у историји човечанства. У седам фаза, од 19. априла до 1. јуна, око 968.000.000 становника Индије имало је шансу да искористи своје бирачко право а од њих је нешто више од 642.000.000 (66.61%) то и учинило (Election Commission of India 2024). Хиндутвом подстакнуте снаге су освојиле и трећи узастопни мандат, устоличавајући сопствену агенду и идеологију као *mainstream* индијске партијске политике. Покрет који је започет током XIX века у виду хиндуистичких ревизионистичких и ревивалистичких скупина у потпуности је преузео примат од донедавно доминантне секуларне и модернистичке струје предвођене Индијским националним конгресом (Indian National Congress [INC], у наставку ИНК). Идеје, о којима је више речено на другом месту (видети: Đogatović i Krstić 2023, 59–63), је на последњим парламентарним изборима подржало око 236.000.000 гласача док је ширу коалицију предвођену Баратија џаната партијом (Bharatiya Janata Party [BJP], у наставку БЦП) подржало 283.000.000 гласача. Овим изборним резултатом Нарендра Моди (*Narendra Damodardas Modi*) се померио на треће место најдуговечнијих премијера Индије од њеног оснивања у погледу премијерског стажа, одмах након Џавахарлала Нехруа (जवाहरलाल नेहरू) и Индире Ганди (इन्दिरा प्रियदर्शिनी गान्धी).

У ширем погледу, овај рад ће поставити питање *како је дошло до једне овако велике политичке промене*. У ужем, конкретнијем погледу, биће постављено питање *како хиндуистички национализам (хиндутва) утиче на концепт секуларизма у Индији и како се овај утицај одразио на исход и динамику парламентарних избора одржаних 2019. и 2024. године*. Њиме ће аутор покушати да покрије различите теоријске и емпиријске аспекте истраживања, утицај хиндутве на секуларизам, утицај хиндутве на обликовање

политичких кампања и изборних резултата али и реакцију на промене у правно-политичком статусу секуларизма у Индији до којих је дошло деловањем ове снажне религијско-националистичке идеје. Основна хипотеза говори у прилог томе да *хиндутва директно и недвосмислено утиче на слабљење основних постулата секуларизма у савременој Индији*. Биће указано на значајну промену друштвеног и политичког контекста у коме су одвијани претходни изборни процеси. Такође, биће јасно указано на увећани број политичко-религијских тема у претходној деценији (видети: Jevtić 2009)¹. Променом контекста вођења националних избора, снаге које предводи Нарендра Моди успеле су да прилагоде услове у којима се одвија изборно такмичење сопственим идеолошким основама, са којима се идентификује константно растући број гласача. Утицај хиндутве на политичку и друштвену реалност је у позитивном односу са успехом политичких партија које га активно промовишу. Партије предвођене БЦП-ом су се показале као успешније у мобилизацији бирача и постизању изборних победа. Једна од директних последица ширења хиндуистичког национализма политичким дискурсом јесте и повећана јавна подршка усмерена ка хиндуистичким питањима те опадање опште заинтересованости за друге теме. Нешто о чему је раније расправљано (видети: Ђогатовић 2025а), а о чему ће бити више речи широм ове студије, јесте и утицај јачања хиндутве на ниво друштвених и политичких тензија и развој поларизације између различитих религијских и етничких група у Индији.

У методолошком погледу, историјска и институционална анализа, анализа садржаја докумената те компаративна анализа чине се као логичан методолошки оквир за извођење научног истраживања овог типа. Кроз деловање најуспешнијих политичких партија и коалиција, њихове предизборне програме и платформе али и контекстуалну анализу, аутор ће дати одговоре на претходно постављена истраживачка питања те анализирати најважније начине кроз које долази до померања контекста у коме се воде избори.

¹ Аутор сматра да би најсврхисходнији теоријски основ али и научно оправдање овог истраживања дало треће поље истраживања политикологије религије односно „они идеолошки и програмски садржаји и праксе субјеката политичког система, политичког живота и политике уопште који се односе на проблем вере и верских заједница као што су однос субјеката политике према религији и верским заједницама, нормативно уређење односа државе и религије, разлике између нормативног и стварног, коришћење религије и верских заједница од стране државе, политичких партија итд.” (Jevtić 2009).

Аутор ће индиректно покушати и да да одговор на питање *зашто је важно анализирати однос секуларизма и хиндуизма у контексту парламентарних избора у Индији* те да укаже на озбиљан недостатак унутар српске политикологије: занемареност индијског потконтинента у погледу изборних, компаративних и институционалних анализа, упркос томе што индијски парламентарни избори представљају најмасовнији политички догађај савременог доба, а Индија најмногољуднију демократију на планети (видети и први рад на српском језику написан на ову тему: Pejković 2015). Чињеница да је 2024. година колоквијално проглашена супер-изборном годином додатно наглашава значај овог проблема.

Структурално посматрано, рад се састоји од уводног и пет наредних поглавља. У првом поглављу ће бити изложени постулати индијског секуларизма, најважнији изазови и критике са којима се он суочава као и основни теоријски оквир ове студије. У другом поглављу ће фокус бити померен ка религијској политици у контексту Индије те анализи емпиријског деловања хиндуистичког национализма. Треће и четврто поглавље ће послужити анализи парламентарних избора одржаних 2019. и 2024. године, са посебним освртом на место религије, утицај хиндутве те последице резултата ова два изборна процеса на стање секуларизма у Индији. Коначно, у последњем поглављу ће бити сучељени налази до којих се дошло истраживањем.

SARVA DHARMA SAMBHAVA: **СЕКУЛАРИЗАМ У ИНДИЈСКОМ КОНТЕКСТУ**

Секуларни политички поредак у Индији је озваничен Уставом из 1949. године. Њиме је Индија конституисана као суверена, социјалистичка, секуларна и демократска република свих њених грађана. Према томе, секуларизам представља један од основних оснивачких принципа саме државе (Kumar 2019, 128). Међутим, *индијски контекст* означава много више од пуког набрајања државотворних принципа. Преданост Индијаца идеји толеранције је употпуњена снажним залагањем да се верске заједнице међусобно не мешају (Evans and Sahgal 2021, 2). У једној од студија спроведених након избора 2019. године (Evans and Sahgal 2021, 3) указано је на високу корелацију између подршке БЦП-у, схватању појма „прави Индијац” у оквирима језика, религије и нације те истицања значаја националног идентитета. О томе ће бити говорено у наставку.

У условима настанка и вишемиленијумског развоја цивилизације из долине реке Инд, демографски пејзаж овог предела је неколико пута пролазио кроз радикалну промену доминантне друштвене парадигме. У средњем и новом веку, највећи траг оставили су исламски освајачи, Британска источноиндијска компанија, сама Велика Британија и други. Двадесети век је донео шансу хиндуизмом вођеним идејама и идеологијама да поново добију шансу да регулишу токове сопствених друштвених и политичких процеса. Поменутих неколико хиљада година друштвеног развоја оставили су траг и на поимање идеје секуларизма. Директним преписивањем постулата од западних (не)пријатеља било би учињено више штете него користи младој индијској држави. Стога су уставотворци дошли до формирања онога што ће Бхаргава (*Rajeev Bhargava*) касније назвати *контекстуалним секуларизмом* (Bhargava 2006, 111). Овај тип секуларизма је осетљив на контекстуалне разлике односно на све оне чиниоце друштвеног живота који остављају трајне последице на функционисање читавог друштвеног и политичког система. Чини се да су културна, демографска, лингвистичка и религијска разноликост Индије довољан повод за формулисање једног дистинктног типа секуларизма. До настанка овог концепта дошло је и због тога што индијски секуларизам не само да дели историју са Западом, већ зато што има и своју сопствену историју (Bhargava 2006, 115). Овај тип секуларизма, у индијском друштвеном и правно-политичком контексту, испуњава све неопходне услове односно: „(1) не постоји званична религија заштићена Уставом, (2) искључује се јавно финансирање појединачних верских заједница, (3) не постоји званична верска настава у јавним школама, (4) слобода савести и право на (не)исповедање религије су заштићени, (5) забрањена је дискриминација према религијској припадности итд. – али он је и много више од тога” (Bhargava 2006, 106). Бхаргава сматра да се индијски секуларизам разликује од западног у суштинском схватању односа између државе и „Цркве”. У случају Индије, постоји такозвана *принципијелна дистанца* између религије и државе, односно не постоји *зид раздвајања* (Bhargava 2006, 99). Културолошка, религиолошка и демографска анализа индијског друштвеног пејзажа оставља простор за развој овог типа секуларизма – онога који неће фаворизовати већ ће заштитити верске заједнице. С обзиром на разлике у вредностима које су сачињавале доминантан вредносни систем током историје – друштвени принципи су остали нетакнути али су одвојени од саме државе. Вредности попут мира,

толеранције и уставне заштићености свих сегмената верске слободе представљају носеће стубове овог типа секуларизма. Ови стубови свој корен вуку из најмање четири особитости овог региона-државе: (1) велике разноликости верских заједница, (2) већег нагласка на пракси, а не на веровању или догми, (3) постојања многих верски-санкционисаних друштвених пракси које су опресивне због свог нелибералног и неегалитарног карактера те негирају достојанство и самопоштовање и (4) одсуства организоване институције (као што је Црква) у хиндуизму и другим религијама региона (Bhargava 2006, 108–109). Овај тип секуларизма дозвољава приближавање државе одређеним религијама и њено мешање у унутрашња верска питања у оним случајевима када жели да заштити одређене друштвено важне вредности (примери права жена, верских мањина или међукастних разлика су индикативни) (видети: Đogatović 2025b, 179–180). Постојање и несметано функционисање принципа *једнакости свих истина* (*Sarva Dharma Sambhava*) представља ултимативни императив оваквог правно-политичког поретка.

Ипак, није лако побити претпоставку да индијска држава третира хиндуистичку религију и праксу као део *фундаменталне* индијске културе, посебно знајући да бројне институционалне церемоније почињу хиндуистичким молитвама, да су хиљаде хиндуистичких храмова финансирани новцем из федералног буџета те да на телевизијама које финансира федерална власт неретко бивају глорификоване хиндуистичке праксе и митологија (Khan and Lutful 2021, 4). У погледу друштвене праксе, чини се да индијски секуларизам ипак остаје *плитак* (Khan and Lutful 2021, 4). О овим и бројним другим критикама ће бити више речи у наредном поглављу.

Изазови и критике

Концепт секуларизма се, у индијском контексту, суочава са критикама које долазе из разних праваца: политике, права, Истока, Запада, верника, атеиста и др. Мултикултурално друштво, богата (нео) колонијална историја и лингвистичко-верска структура становништва додатно отежавају функционисање овог начела. У наставку следе најважнији примери критика усмерених ка овом принципу.

У чланку о недостацима секуларизма, Амартија Сен (*Amartya Sen*) пише о шест суштинских критика на рачун самог концепта (Sen 2005, 297–300). *Прво*, поједини аутори и грађани Индије негирају само постојање секуларизма у индијском контексту (Sen

2005, 297–300). У појединим периодима у индијској историји се заиста чинило да држава излази из оквира о којима је говорено у претходном поглављу, штитећи хиндуистичку већину на рачун религијских мањина (Sen 2005, 297–300). Друго, бројни аналитичари и грађани сматрају да индијски Устав и политичка и правна традиција фаворизују мањинску заједницу муслимана (Sen 2005, 297–300). Самом дозволом примене одређених чланова шеријатског права као и постојањем муслиманског приватног права, у ситуацији када не постоји хиндуистички пандан овим институцијама, друштвени односи излазе из *status quo* стања (Sen 2005, 297–300). Треће, једна интелектуална струја сматра да је идентитет хиндуса, муслимана и сика примаран у односу на њихов индијски идентитет, те је, према томе, појам првог реда (Sen 2005, 297–300). Четврто, једна од струја истиче да је „индијство” наметнуто хиндусима због тога што муслимани нису успели себе да позиционирају као примарно Индијце а затим муслимане већ обрнуто (Sen 2005, 297–300). Пето, једна струја критикује секуларизам као концепт који представља „будалаштину модернизма” (Sen 2005, 297–300). Овом критиком служили су се бројни аутори и аналитичари у претходним генерацијама, истичући да је религија неодвојива од политике а самим тим и индијске државе, наглашавајући њен вишерелигијски карактер кроз неколико векова у прошлом миленијуму (Sen 2005, 297–300). Коначно, једна од струја критикује секуларизам као концепт јер сматра да је потпуно погрешно третирати хиндуизам као само једну од религија заступљених у Индији (Sen 2005, 297–300). У наставку овог рада, посебан фокус ће бити управљен према дуализму секуларизам-хиндуизам (хиндутва) у контексту изборних циклуса одржаних током 2019. и 2024. године. Биће указано на неке од највећих изазова секуларног политичког поретка који су дошли из правца политичког деловања владајуће коалиције.

ТЕОРИЈА И ПРАКСА: РЕЛИГИЈА И ПОЛИТИКА У ИНДИЈИ

Однос религије, религијске пропаганде и изборних процеса суштински је дефинисан Поглављем 123 Изборног закона (Representation of the People Act [RPA] 1950 према: Sen 2010, 151) којим је наглашено да се „коруптивним радњама у смислу овог закона сматра: Члан 3 – позив кандидата или његовог заступника или било које друге особе уз сагласност кандидата или његовог

изборног агента да гласа или се уздржи од гласања за било коју особу на основу његове вере, расе, касте, заједнице или језика или употребе или позивања на верске симболе или коришћење, или позивање на националне симболе, као што су национална застава или грб (Sen 2010, 151), те „промовисање или покушаји да се промовишу осећања непријатељства или мржње између различитих класа грађана Индије на основу вере, расе, касте, заједнице или језика, од стране кандидата или његовог агента или било које друге особе уз сагласност кандидата или његовог изборног заступника за унапређење изгледа избора тог кандидата или за штетан утицај на избор кандидата” (Sen 2010, 151). У политичком смислу, током седам деценија независности Индије дошло је до опадања значаја секуларног национализма, отелотвореног у деловању ИНК-а, и његове замене хиндутвом, већинског (*majoritarian*) погледа на свет чији корени сежу у 1920-е а који је данас представљен фамилијом организација познатијих под именом Санг Паривар (*Sangh Parivar*) (Baral, Nellis, and Weaver 2021, 15).

Под термином хиндутве у овом раду ће бити обухваћени сви теоријски и практични елементи деловања хиндуистичко-националистичких покрета и политичких партија. Најрепрезентативнији је пример деловања Баратија џаната партије те њених основних идеја, платформи и јавних политика. Уз њу, важне су и политике других хиндутва покрета и партија као што су Шив Сена (*Shiv Sena*), Хинду самац партија (*Hindu Samaj Party*), Самацвади партија (*Samajwadi Party*) и др.

Као што је хиндуизам назив једне од најзаступљенијих религија на свету, тако је и хиндутва назив за доминантну идеологију у савременој Индији (Sharma 2020, 43). Хиндутва-покрети и политичке партије користе (ван)политичку арену како би друштвени значај и положај хиндуизма подигли на највиши ниво, радећи на оснаживању религијске и политичке основе нације-државе. Доминантне идеје које пропагирају ови покрети тичу се већинских политика (*majoritarianism*), кастизма, етницизације, рацијализације, оснивања Хинду раштре (*Hindu Rashtra*), односно утопијске концепције чисте Индије, те обнављања историјског, друштвеног, културног и политичког значаја хиндуизма (Đogatović i Krstić 2023, 61–62). Под политичком поларизацијом, у овом раду ћемо преузети дефиницију која је, на траговима научних домета које су у овом пољу поставили аутори Мек Кој (*Jeniffer McCoy*), Рахман (*Tahmina Rahman*) и Сомер (*Murat Somer*) изнета на другом месту (Đogatović 2025a, 21) а где је истакнуто

да политичка поларизација представља специфичну друштвено-политичку ситуацију у којој две супротстављене друштвене групе користе све доступне ресурсе како би мобилисале одређене димензије сопствених идентитета, међу којима су доминантне религијска, етничка и језичка, како би колективним напорима у потпуности редизајнирале политички простор на начин који би, у што већем обиму, одговарао њиховим крајњим друштвеним и политичким циљевима, који најчешће укључују трајно уклањање супротстављене друштвене групе из истога. Са друге стране, под термином политика идентитета ће бити обухваћене све акције и поступци једне друштвене групе којима се, путем вршења директног или индиректног утицаја на најмање један од елемената колективног идентитета друге друштвене групе, жели омогућити јачање позиције једне у односу на другу друштвену групу (Ђогатовић 2025а, 13).

У досадашњој историји индијске партијске политике, хиндутвом мотивисане идеје су играле значајну а неретко и одлучујућу улогу у одређивању победника парламентарних избора. Дијапазон ових „случајева” се креће од појаве, утицаја али и смрти Махатме Гандија (*Mohandas Karamchand Gandhi*), преко деловања његове презимењакиње Индире, читаве плеторе дешавања око града Ајодје, случаја Шах Бано, политизовања питања исламског приватног права, случајева такозваног „љубавног дихада” (*Love Jihad*) и др. У наставку рада ће бити анализирано неколико аутентичних случајева преплитања идеја секуларизма и хиндуистичког национализма у контексту парламентарних избора 2019. и 2024. године.

ПАРЛАМЕНТАРНИ ИЗБОРИ 2019. ГОДИНЕ

На парламентарним изборима одржаним током априла и маја 2019. године 912 милиона Индијаца имало је право гласа (Inter-Parliamentary Union 2019). Њих око 67% (604 милиона) одлучило се да га искористи (Inter-Parliamentary Union 2019). Најбољи победнички резултат још од избора 1989. године остварила је БЦП са 37.36% освојених гласова, односно 303 посланичка мандата (Inter-Parliamentary Union 2019). Читава коалиција (National Democratic Alliance [NDA]) освојила је 45.3% гласова, односно 353 посланичка мандата (Inter-Parliamentary Union 2019). Супарничка коалиција (United Progressive Alliance [UPA]) освојила је свега 91 посланички мандат, од чега је ИНК освојио 52 места (Inter-Parliamentary Union 2019). Нарендра Моди је изашао као апсолутни победник над

контра-кандидатом Рахулом Гандијем (*Rahul Gandhi*) (Inter-Parliamentary Union 2019). Окосницу ових избора чиниле су теме попут стања демократских институција и процеса, економских резултата и нивоа инфлације, мера социјалне заштите (*welfare policies*), стања у пољопривреди, безбедносних питања, питања династичке политике, непотизма, корупције, кршења људских права и др.

Изборно сучељавање секуларизма и хиндутве

Док је парламентарним изборима 2014. године представљен нови доминантни репертоар – Модифов национал-популизам – избори 2019. године су означили заокрет према етничкој тј. илибералној демократији те се може рећи да је Индија овим изборима прешла из доминације националног популизма у доминацију политичког ауторитаризма (Jaffrelet and Verniers 2020, 14). Коалиција окупљена око БЦП-а је формирана искључиво на основу хиндуизма, односно подршке идеји јачања јавног присуства хиндуистичке културе (Mofidi 2014, 27). Партија је користила верски идентитет да би се обратила својој основној бази гласача, истовремено пројектујући премијеров имиџ као заштитника вере и верника (Mofidi 2014, 1). У прилог методологији овог рада иде и чињеница да је БЦП највише профитирао управо у регионима у којима је заступљеност друге религијске заједнице – муслимана – највећа (Sardesai 2019, 13).

Утицај хиндуистичког национализма на концепт секуларизма у контексту парламентарних избора 2019. године ће бити анализиран кроз две доминантне теме које су са периферије партијске политике унете у сам центар политичких збивања током половине друге деценије XXI века. *Прву* од ових тема чини све чешће уплитање хиндуистичке политичке врхушке у питања исламског приватног права. У годинама које су претходиле овим изборима, БЦП је довела индијску политику до врхунца исламофобије управо кроз деловање њене националистичке агенде (Khan and Lutful 2021, 3). Еванс и Сагхал подсећају да још од 1937. године у Индији функционише исламски институт *dar-ul-qaza* путем кога муслимани могу решавати породичне проблеме и питања наслеђа (Evans and Sahgal 2021, 4). Упркос постојању идеје доношења јединственог грађанског законика (The Constitution of India 1950, Art. 44), исламско приватно право, посебно регулишући брачну политику и политику наслеђивања, и даље наставља да функционише, што је понајвише засметало владајућој партији (Khan and Lutful 2021, 3). Већ у току августа 2019.

године, индијски парламент је изгласао одредбу којом је институт троструког талака (*triple talaq*) постао нелегалан, што је представљало велики ударац на независност исламског приватноправног система.² Посебно важан сегмент ове теме подразумевају напади на верској основи услед „практиковања љубавног цихада” (*love jihad*). Под овим појмом подразумевају се све оне акције муслимана за које припадници и симпатизери БЦП-а сматрају да представљају анти-хиндуистичке сентименте у сфери брачних политика. У пракси, ово су најчешће били случајеви (наводних) насилно склопљених мешовитих бракова. Иако питање исламског приватног права и брачне политике бива у повременој жижи јавности још од случаја Шах Бано (Bose 2009, 19), тек након избора 2014. године оно је интензивирано. Оснивање такозваних анти-Ромео јединица које су, без икаквог судског налога, истраживале намере брачних другова који су били припадници различитих религија, подигло је ову тему на ниво националног значаја (видети: Leidig 2020, 234). Део акција предузетих против „љубавног цихада” чини и доношење бројних закона о забрани религијске конверзије који су донети у оним федералним јединицама у којима је на власти БЦП (Khan and Lutful 2021, 4–5; видети Al Jazeera Staff 2024). Страх од демографског напретка исламске заједнице навела је заговорнике хиндутве да муслимане оптуже не само за љубавни, већ и за популациони и земљишни цихад, они бивају оптужени због „неограниченог раста популације”, односно „амбициозног откупљивања поседа у хинду-доминантним подручјима” (Amarasingam, Umar, and Desai 2022, 26). У години након ових избора, Врховно веће хиндуса (*Vishva Hindu Parishad*, ВХП) је штампало специјално издање сопственог часописа посвећено овој теми, уз уздизање исте на ниво демографског рата у годинама које следе (Amarasingam, Umar, and Desai 2022, 17). Деловања у правцу спровођења „љубавног цихада” подстакла су другу страну на реванширање истим оружјем, тако су отпочете акције „бхагва љубавних замки” (*bhagwa love trap* или *saffron love trap*). Један број муслимана је, најчешће путем друштвених мрежа, тврдио да одређени број хиндуса покушава да намами муслиманке у мешовити брак искључиво ради њиховог каснијег проверавања у хиндуизам. Резултати ових политика остају у потпуности на страни заговорника хиндутве.

² Троструки талак представља ситуацију у којој је ожењеном муслиману дозвољено да троструким изговарањем речи талак (ар. развод) оконча сопствени брак. Овом одредбом забрањене су и друге праксе попут *talaq-e-mughallazah* и *talaq-e-biddah*.

Другу доминантну тему чине дешавања која су непосредно претходила изборима 2019. године а тичу се терористичких напада у граду Пулвама (Индија) односно одмазде индијске војске ваздушним нападима у Балакоту (Пакистан). На први поглед, питање реталијационог бомбардовања града удаљеног око 160 километара од Пулваме тиче се искључиво безбедносних оквира и међународних односа. Међутим, политичке науке од аналитичара захтевају да проникну дубље у односе између Индије и Пакистана, хиндуиста и муслимана, хиндутвиста и исламиста и уопште религијско-политичке савремености области Џаму и Кашмир. Терористички напад у Пулвама и реципрочно бомбардовање Балакота десили су се свега неколико седмица пре званичног отпочињања предизборне кампање и њиме је наглашен националистички сентимент код гласача те је дошло до ефекта такозваног „окупљања око заставе” (*rally 'round the flag*) у корист БЦП-а (Chhibber and Verma 2019, 135). Национална безбедност и питање односа према Пакистану у потпуности су „у власништву” БЦП-а те је успешно ношење овим проблемима исходovalo финалном гласачком инјекцијом у тело БЦП-а (Chhibber and Verma 2019, 135). Модии је овим потезом себе успео да представи као заштитника хиндуизма и саме Индије, те практично као јединог политичара довољно способног да управља сложеним етно-националистичким односима (видети: Jaffrelot and Verniers 2020, 4). Иако је експресно изведени реталијаторни напад на камп исламистичке организације (*Jaish-e-Mohammed*) послужио тек као „показивање мишића”, политика се, као пре свега игра јавног наступа, поново показала у свом пуном светлу. Према једном истраживању, након бомбардовања Балакота, подршка Модиију је увећана за 7% (Anklesaria Aiyar 2020, 8). Уздићи себе на место заштитника хиндуизма и Индије, посебно у пресудним тренуцима у контексту политичке утакмице, показало се као вешто вођење религијско-националистичке политике премијера Модиија.

Поред ове две теме, важно је навести и неколико оних за које неће бити довољно простора за дубљу анализу у овој студији али свакако доприносе доласку до потврде раније постављене хипотезе: (1) увећан значај масовних верских окупљања (нпр. Kumbh Mela) и процеса санскритизације (видети: Baral, Nellis, and Weaver 2021), (2) прилагођавање изборног закона хиндутва-подобним тумачењима (видети: Kumar 2019), (3) оснаживање блоковског гласања (*votebank*) типичног за регион јужне Азије (видети: Mofidi 2014) и (4) акције у циљу заштите краве (*cow vigilantism*) као свете животиње (видети:

Natrajan 2022). Системском анализом ових тема и њиховог ефекта на резултате избора 2019. године може се идентификовати хиндуистички наратив и његова доминација политичким и друштвеним дискурсом. Овим се имало указати на утицај хиндутве (и, посредно, хиндуизма) на резултате и партијску политику пре, током и након ових избора. Резултати националне изборне студије (*National Election Study [NES]*) доказали су да је изборни резултат у великој мери био последица консолидације гласова по верским линијама, посебно међу хиндуистичким и муслиманским бирачима (Sardesai 2019, 13). Овом студијом указали смо на неке од узрока оваквог груписања гласача.

ПАРЛАМЕНТАРНИ ИЗБОРИ 2024. ГОДИНЕ

Парламентарни избори у Индији одржани су на трагу такозване супер-изборне 2024. године. Међутим, упркос чињеници да је Индија најмногољуднија држава и демократија на свету, те да су ови парламентарни избори најмасовнији политички избори свих времена, они су ипак остали у великој мери занемарени у светској јавности. Речима Евијане Лајдиг (*Eviane Leidig*), највећом демократијом на свету тренутно управља десничарска екстремистичка партија, али је иста та партија у потпуности неприметна у литератури о десничарском екстремизму (Leidig 2020, 216). Политичко регруписање након три и по године пандемије, обновљених ратних тензија и затезања односа са Пакистаном, промене регионалне и глобалне улоге Индије, променљивог стања сопствене економије, све већег броја миграната из околних земаља, повратка савеза BRICS у средишње токове светске политике, ипак је остало недовољан повод за иоле озбиљније анализе домаћих политиколога. Са друге стране, унеколико изненађујући резултати избора, предизборна агенда те постизборна неизвесност сасвим сигурно заслужују пажњу научне јавности. Улога хиндуизма у читавом процесу такође.

Избори су одржани од 19. априла до 1. јуна, а у седам фаза су изабрана 543 члана доњег дома парламента (Inter-Parliamentary Union 2024). Моду је успео да обезбеди свој трећи узастопни премијерски мандат, овог пута уз помоћ две мање партије: Телугу десам партије (*Telugu Desam Party*; доминантне у Андра Прадешу) и Џаната дал (*Janata Dal / United*; доминантне у Бихару). Више од 968 милиона грађана је имало право гласа а 642 милиона га је и искористило (Inter-Parliamentary Union 2024). БЦП је наступао као део већ постојеће коалиције, насупрот новоосноване INDIA (*Indian*

National Developmental Inclusive Alliance) коалиције предвођене ИНК-ом. БЦП је освојио 240 посланичких места са око 236 милиона гласова односно 36.56% од укупног броја гласача док је читава коалиција прикупила 42.5% гласова односно 293 посланичка места (Inter-Parliamentary Union 2024). Са друге стране, коалиција INDIA је, предвођена Маликарџуном Каргеом (*Mallikarjun Kharge*) из ИНК-а, освојила 40.6% гласова односно 234 посланичка места док је сам ИНК освојио 137 милиона гласова (21.19%) које је транспоновао у 99 мандата (Inter-Parliamentary Union 2024). Занимљиво је истаћи да су се муслимани консолидовали гласајући за ИНК широм државе, осим у Утар Прадешу где су подржали Самацвади партију, док су хришћани подржали ИНК у Керали, Манипуру, Мегалаји и Нагаланду (Bhattacharya 2024).

Поларизована партијска арена Индије тежи да у потпуности промени саму изборну динамику у годинама и циклусима које су пред њом. Поред поменуте две коалиције само је још Бахуџан самац партије (*Bahujan Samaj Party*) наступала независно на овим изборима. Три најистакнутије тематске области у предизборним кампањама тичале су се нивоа незапослености, изборних обвезница и изградње храма у Ајодји.

Хиндутвизовани изборни процес и криза секуларизма

У овом поглављу ће бити указано на неколико примера директног утицаја хиндутве на секуларне оквире изборног процеса спроведеног 2024. године, односно биће анализиран утицај хиндутве на сам концепт секуларизма кроз анализу доминантних тема истакнутих током овог изборног процеса.

Прва тема представља три суштински блиске под-теме које везује заједничка, правна, сфера настанка. То су (1) опозив Члана 370 Устава Индије којим је загарантован специјални статус територије Џаму и Кашмир крајем октобра 2019. године, (2) доношење Закона о изменама и допунама права на држављанство (Citizenship Amendment Act [CAA], у наставку ЦАА) у децембру 2019. године и (3) потенцијално доношење Националног регистра држављана (National Register of Citizen [NRC], у наставку НРЦ). Одлуком да опозове Члан 370 устава Индије, Модирјева влада је испунила један од међукорака ка достизању идеје „велике Индије” (*Akhand Bharat*) (Leidig 2020, 235). Питање које је било регулисано партијским манифестом и пре избора 2019. године добило је коначно решење крајем те године, у сусрет

новим изборима. Модии је успео да сачува јединство унутар огромне државе и да, трећим освојеним мандатом за редом, стабилизује своју владавину. Са друге стране, документи попут ЦАА и НРЦ имају јасне циљеве – својеврсно пацификовање суграђана исламске вероисповести и депортацију великог броја неистоверника. У овом контексту, „пацификовање” би значило промену културног обрасца муслиманског становништва, са њиховог датог на онај који је скројен у просторијама владајуће партије. Нарочито се мисли на одустајање од љубавног, демографског и земљишног цихада, доминације у погледу природног прираштаја, одустајања од мешовитих бракова и др. Усвајање САА-а је процес који није отпочет у току овог изборног циклуса али представља једно од предизборних обећања премијера Модиија и, као такво, једно од најважнијих која су до сада испуњена. Овим актом је омогућено немуслиманским избеглицама да безбедно затраже држављанство Индије с обзиром да на територији своје матичне државе трпе насиље на основу религијске припадности (Khan and Lutful 2021, 8). Иако по својој форми представља правни документ, он у пракси чини религијску вододелницу и појачивач религијске поларизације у Индији. Њиме се обезбеђује брз и проходан пут ка држављанству хиндусима, сикима, хришћанима, ђаинистима, парсијима и будистима из Авганистана, Бангладеша и Пакистана, намерно изостављајући муслиманске избеглице, иако и припадници ове религије трпе насиље по религијској основи (попут Ахмадија или Рохинџа муслимана) (Amarasingam, Umar, and Desai 2022, 7). Последње споменути документ је до сада заживео само у федералној држави Асам где се није показао као најубојитије оружје против иноверних суграђана и избеглица. До 2019. године су власти ове државе пронашле проблеме са статусом легалног боравка унутар земље код 1.900.000 суграђана, од чега су чак 1.200.000 хиндуси којима недостају неопходна документа (Anklesaria Aiyar 2020, 12). Ипак, не треба изгубити из вида чињеницу да је БЦП и дошла на власт у овој држави обећавајући доношење строгог Регистра који ће послужити депортовању нелегалних муслимана (Anklesaria Aiyar 2020, 12).

Друга тема представља, како се за сада чини, епилог вишедеценијске драме у граду Ајодџи (Утар Прадеш). На месту некадашњег хиндуистичког храма а донедавно Бабурове џамије, сада се налази готово у потпуности изграђени хиндуистички храм посвећен божанству Рам (Рама). Овај несвакидашњи симбол религијског и политичког ривалитета успео је да реши Нарендра

Моди 22. јануара 2024. године, само 6 дана након што је партијска врхушка одлучила да на овогодишње изборе поново изађе уједињена око њега као кандидата за премијера. Заштитник Индије (Балакот), заштитник хиндија (образовне политике) и заштитник индијске економије (*welfare politics*) сада је и званично постао заштитник хиндуизма. Моди је показао да и у пракси представља истинског вођу, заштитника и чудотворца, наравно из визуре оних који су на његовој страни. Покрет који је покренут како би се решило питање храма у Ајодји и трећи пут је успео да помогне владајућој партији да ојача своју позицију, након што је то био случај током 1980-их и 1990-их година (Mofidi 2014, 21). Улога религије у току изборног процеса поново се показала изузетно значајном, неретко и пресудном (Mofidi 2014, 19–20). Моди је у потпуности искористио шансу (са предумишљајем) као и непосредно уочи претходних избора и унакрсног бомбардовања Пулваме и Балакота. Политички поени поново су отишли у његову корист. Испунивши сопствено обећање, он је у бити показао како изгледа хиндуистичко-националистички сентимент унутар политичке сфере у Индији (Roshan 2019).

Поред ове две теме, важно је имати на уму и неколико других значајних тема које се могу довести у везу са односом између религије и секуларизма унутар изборног оквира: (1) промоција Хинди језика, рехабилитација избеглица и анти-пакистанска пропаганда (Dasgupta 2019), (2) кастински систем, положај Далита, санскритизација и рацијализација (Đogatović i Krstić 2023), (3) заштита краве, (4) резервисана места у законодавним телима, (5) „корона-џихад” (*Corona-Jihad*), те (6) хинду цивилизационизам (Ali Saleem 2023). Поново је анализа предизборног понашања, манифеста и агенде помогла при доласку до доминантног (хиндутва) наратива. Ослањање на хинду вредности у политичким платформама је евидентно код читаве владајуће коалиције. Повећан нагласак на религијским и религијски-важним темама је евидентан у односу на претходна два изборна циклуса.

ЗАКЉУЧАК: ИНДИЈА КАО DE FACTO ХИНДУ ДРЖАВА

Претходним поглављима се тежило указати на изузетан друштвени значај који се мора придати религији посебно онда када она бива искоришћена у примарно политичке сврхе. Почевши од одбране индијског типа секуларизма, преко анализе правног оквира

и најважнијих тачака спорења, све до окршаја двају супротстављених концепата, дошло се до аргумената у корист раније постављене хипотезе, оне која указује на велику улогу хиндутве (а у њој хиндуизма) у подривању секуларног индијског поретка. Да би слика била потпуна, важно је истаћи да хиндутва не представља једини изазов опстанку секуларног политичког, правног и друштвеног устројства. Указано је на два посебно важна аргумента у правцу доказивања хипотезе: (1) на промену контекста у коме се сада воде национални избори, а до кога је дошло директним деловањем владајуће партије у циљу јачања религијских основа њене политике,³ те на (2) доминацију политичко-религијских тема политичким и друштвеним наративом у претходној деценији. У складу са резултатима које је постигла коалиција предвођена БЦП-ом у претходна три изборна циклуса, потенцијал за додатним развијањем политичке улоге хиндуизма је изузетно порастао. Са друге стране, употреба религије у политичке сврхе довела је до отварања других проблема и негативног утицаја на развој демократских процеса у Индији (видети: Ђогатовић 2025a).

Такође, може се рећи да су као последица ове студије произишле и наредне тврдње: (1) у Индији је евидентна јака веза између религије и политике, посебно у погледу религијске припадности и изборног понашања и обликовања политичких преференција и идентитета; (2) коришћење религије у политичке сврхе доводи до повећања поларизације и друштвене дистанце; (3) друштвене мреже су се показале као моћно оруђе за ширење дезинформација, говора мржње и поларизације на религијској основи (посредно доводећи до јачања екстремистичких ставова); (4) осетно је слабљење утицаја релевантних институција попут изборних комисија и судова (видети: Jaffrelot and Verniers 2020, 2); (5) неопходно је јачање секуларних

³ На овом месту треба јасно рећи да поменуте теме нису у потпуности преузеле примат у погледу предизборне атмосфере, с обзиром да Индија ипак представља дом за једну и по милијарду становника. Студије које су фокусиране на разлоге изборне победе БЦП-а 2014. и 2019. године неупитно указују на својеврсну замену примарне важности општих економских, политичких и социјалних тема БЦП-прилагођеним темама али и идеолошким заокретом БЦП-а, Модигеовом популарношћу, БЦП-овом организационом предношћу, наглашеним националистичким сентиментима, експанзивном велфер-политиком и др. (видети: Chhibber and Verma 2019, 131–132). На другом месту, тврди се да је Модигеов успон померио не само БЦП, већ и цео индијски политички спектар, од секуларизма ка снажнијем хиндуизму (Anklesaria Aiyar 2020, 15).

принципа како би се смањила религијска поларизација те осигурала већа друштвена кохезија.

Иако тренутно стање не представља пожељан однос снага, Сен је мишљења да би политичко напуштање секуларизма учинило Индију далеко мање безбедном у односу на тренутну ситуацију (Sen 2005, 316). Раст друштвеног утицаја хиндутве отелотворен је и пресудом судија у бројним случајевима током XX и XXI века у којима је закључак исти, хиндуизам представља религију већине Индијаца као и начин живота свих Индијаца, суштински закључујући да се позивањем на хиндуистичке вредности не крши ниједно од начела секуларизма (Sen 2010, 164). Индијски тип секуларизма ће допустити (легитиман) уплив религије у политичку сферу, посебно у време изборног процеса, једино онда када од њега не зависи судбина читавог демократског друштвеног поретка.

Оно што додатно погоршава изгледе за проналажењем трајног решења јесте ситуација у којој јужна Азија и даље представља најмање интегрисан регион на планети те да регионалне организације (попут SAARC-а) ни изблиза не показују интегративни потенцијал који је неопходан (Ђогатовић 2022, 87). Добре праксе у погледу односа између секуларизма и религијског национализма у читавом окружењу изостају. Са друге стране, Индија тешко да може преживети као не-плуралистичка држава, плурализам исијава из саме природе ове земље, он је избор који је учинила неизбежним индијска географија а потврдила индијска историја (Battaglia 2017, 2).

Налази изнети у овој студији указују на потврду Жафрелоовог (*Christophe Jaffrelot*) закључка о Индији као *de facto* хинду држави у којој су многе животне праксе, од начина исхране до дозвољеног испољавања религиозности, регулисани тако да хиндуизму гарантују повлашћени положај (видети: Sircar 2022, 90). Иако аутори не успевају да се усагласе око дефинитивног стања секуларизма у Индији, он засигурно не стоји на стабилним ногама. Изазови његовом нормалном функционисању долазе из свих праваца али онај који му задаје хиндутва прети да га у потпуности уруши. Иако Индија још увек није хинду држава, она постаје све мање секуларна и све више илиберална демократија (Anklesaria Aiyar 2020, 1). Подељени (*fractured*) мандат можда неће донети политичку стабилност Индији али би могао представљати наду за преживљавањем индијске секуларне демократије, с обзиром да је она означена као „изборна аутократија” и „делимично слободна демократија” (Singh 2024).

Различите силе су се смењивале на челу индијског супконтинента али је друштвена улога доминантне религије по правилу била значајна. Хиндутва би могла опстати као друштвено-доминантна сила у деценијама које нас очекују, без обзира на то да ли ће БЦП остати на власти и након избора 2029. године. Раздвојени језиком, кастама и економским неједнакостима, Индијци су пронашли већински присутан идентитетски образац и делује да га неће тек тако испустити из руку.

РЕФЕРЕНЦЕ

- Ali Saleem, M. Raja. 2023. "Hindu Civilizationism: Make India Great Again." *Religions* 14 (3): 1–13. DOI: 10.3390/rel14030338
- Al Jazeera Staff. "Four anti-Muslim claims dominating India's election: What's the truth?" *Al Jazeera*. May 24, 2024. <https://www.aljazeera.com/news/2024/5/25/four-anti-muslim-claims-dominating-indias-election-cycle-whats-the-truth>
- Amarasingam, Amarnath, Sanobar Umar, and Shweta Desai. 2022. "Fight, Die, and If Required Kill": Hindu Nationalism, Misinformation, and Islamophobia in India." *Religions* 13 (380): 1–33. DOI: 10.3390/rel13050380
- Anklesaria Aiyar, S. Swaminathan. 2020. "Despite Modi, India has not yet Become a Hindu Authoritarian State." *Policy Analysis* 903. DOI: 10.36009/PA.903
- Baral, Siddhartha, Gareth Nellis, and Michael Weaver. 2021. *The Electoral Consequences of Mass Religious Events*. Berkeley: Center for Effective Global Action, University of California.
- Battaglia, Gino. 2017. "Neo-Hindu Fundamentalism Challenging the Secular and Pluralistic Indian State." *Religions* 8 (10): 1–20. DOI: 10.3390/rel8100216
- Bhargava, Rajeev. 2006. "The Distinctiveness of Indian Secularism." In *Indian Political Thought: A Reader*, eds. Aakash Singh and Silika Mohapatra, 99–119. London, New York: Routledge.
- Bhattacharya, Snigdendu. 2024. "How Minorities Voted in the Indian General Elections." *The Diplomat*. June 10, 2024. <https://thediplomat.com/2024/06/how-minorities-voted-in-the-indian-general-election/>
- Bose, Anuja. 2009. "Hindutva and the Politicization of Religious Identity in India." *Journal of Peace, Conflict and Development* 13 (1): 5–35.
- Chhibber, Pradeep, and Rahul Verma. 2019. "The Rise of the Second Dominant Party System in India: BJP's New Social Coalition

- in 2019.” *Studies in Indian Politics* 7 (2): 131–148. DOI: 10.1177/2321023019874628
- Dasgupta, Koushiki. 2019. *Electoral Politics and Hindu Nationalism in India*. London, New York: Routledge.
- Đogatović, Veljko. 2022. “Possibilities for Regional Integration in South and Southeast Asia: A Comparative Analysis of SAARC and ASEAN.” *Kultura polisa* 19 (3): 76–92. DOI: 10.51738/Kpolisa2022.19.3r.76dj
- Đogatović, Veljko, i Zoran Ž. Krstić. 2023. „Mesto hindutve u savremenoj indijskoj politici.” *Međunarodna politika* 74 (1188): 55–75. DOI: 10.18485/iipe_mp.2023.74.1188.3
- Đogatović, Veljko. 2025a. „Posledice delovanja politika identiteta na formiranje i razvoj političke polarizacije u državama južne Azije.” Doktorska disertacija. Univerzitet u Beogradu: Fakultet političkih nauka.
- Đogatović, Veljko. 2025b. „Religija, politike identiteta i parlamentarni izbori u Indiji.” *Politička revija* 83 (1): 165–187.
- Election Commission of India. 2024. “Lok Sabha Elections 2024.” <https://elections24.eci.gov.in/>
- Evans, Jonathan, and Neha Sahgal. 2021. *Key findings about religion in India*. Washington: Pew Research Center.
- Inter-Parliamentary Union. 2019. “Election Results–2019.” <https://data.ipu.org/parliament/IN/IN-LC01/election/IN-LC01-E20190411/>
- Inter-Parliamentary Union. 2024. “Election Results–2024.” <https://data.ipu.org/parliament/IN/IN-LC01/election/IN-LC01-E20240419/>
- Jaffrelot, Christophe, and Gilles Verniers. 2020. “The BJP’s 2019 Election Campaign: Not Business as Usual.” *Contemporary South Asia* 28 (2): 155–177. DOI: 10.1080/09584935.2020.1765985
- Jevtić, Miroljub. 2009. *Politikologija religije*. Beograd: Centar za proučavanje religije i versku toleranciju.
- Khan, Muqtedar A., and Rifat Binte Lutful. 2021. “Emerging Hindu Rashtra and Its Impact on Indian Muslims.” *Religions* 12 (9): 1–12. DOI: 10.3390/rel12090693
- Kishore, Roshan. 2019. “How temple movement helped BJP.” *Hindustan Times*. November 15, 2019. <https://www.hindustantimes.com/india-news/how-temple-movement-helped-bjp/story-VXQd0EgOAwwY4RStFndbVN.html>
- Kumar, Virendra. 2019. “Varying Approaches to Religion Under the Electoral Law in India.” In *The Indian Yearbook of Comparative Law 2018*, eds. Mahendra Pal Singh and Niraj Kumar, 127–150. Singapore: Springer.

- Leidig, Eviane. 2020. "Hindutva as a Variant of Right-Wing Extremism." *Patterns of Prejudice* 54 (3): 215–237. DOI: 10.1080/0031322X.2020.1759861
- Mofidi, Sabah. 2014. "The Electoral Function of Religion in Contemporary India." *International Journal of Contemporary Issues* 2 (1): 18–33. DOI: 10.13140/RG.2.1.4189.6487
- Natrajan, Balmurli. 2022. "Racialization and Ethnicization: Hindutva Hegemony and Caste." *Ethnic and Racial Studies* 45 (2): 298–318. DOI: 10.1080/01419870.2021.1951318
- Pejković, Marko. 2015. "Uloga religije u politici Indije." U *Religija, politika, pravo*, ur. Jovan Ćirić, Velibor Džomić i Miroljub Jevtić, 609–622. Cetinje: Institut za uporedno pravo, Mitropolija Crnogorsko-primorska, Centar za proučavanje religije i versku toleranciju, IIU Svetigora.
- Sardesai, Shreyas. 2019. "The Religious Divide in Voting Preferences and Attitudes in the 2019 Election." *Studies in Indian Politics* 7 (2): 161–175. DOI: 10.1177/2321023019874892
- Sen, Amartya. 2005. "14. Secularism and Its Discontents." In *Unravelling the Nation: Sectarian Conflict and India's Secular Identity*, eds. Kaushik Basu and Sanjay Subramahmyam, 294–315. London: Penguin Books.
- Sen, Ronojoy. 2010. "In the Name of God: Regulating Religion in Indian Elections." *South Asia: Journal of South Asian Studies* 33 (1): 151–167. DOI: 10.1080/00856401003592511
- Sharma, Arvind. 2020. "On the Difference between Hinduism and Hindutva." *Asian Philosophies and Religions* 25 (1): 43–47.
- Singh, Amit. 2024. "Did India's Election Save a Sinking Democracy and its Religious Minorities?." *Illiberalism*. June 18, 2024. <https://www.illiberalism.org/did-indias-election-save-a-sinking-democracy-and-its-religious-minorities/>
- Sircar, Neelanjan. 2022. "Religion-as-Ethnicity and the Emerging Hindu Vote in India." *Studies in Indian Politics* 10 (1): 79–92. DOI: 10.1177/23210230221082824
- The Constitution of India. 1950. "Government of India." <https://www.refworld.org/legal/legislation/natlegbod/1950/en/91718>

Veljko M. Đogatović*

Independent researcher, Belgrade

SECULARISM IN THE SHADOW OF HINDUTVA: RELIGION AND THE 2019 AND 2024 INDIAN PARLIAMENTARY ELECTIONS

Resume

This study explores the impact of Hindu nationalism on the concept of secularism in India, with a particular focus on the parliamentary elections held in 2019 and 2024. In the context of the growing social and political importance of Hindu nationalism, the author analyzes how this ideology influences the application and development of secular principles in political discourse and election campaigns, with a special focus on the two election cycles mentioned above. By analyzing the political and social narrative, election results, and election agenda, the study explores how Hindu nationalism shapes the political landscape and contributes to the development of religious and political polarization. Special attention is paid to the role of the Bharatiya Janata Party in promoting Hindu nationalism and its impact on the development of social and religious tensions. The research findings demonstrate the significant impact of Hindu nationalism on the erosion of the pillars of secularism and the intensification of polarization in Indian society. This study also provides significant insight into the dynamics of the relationship between religion and politics in contemporary India – a topic that has been almost completely neglected in domestic scholarship.

Keywords: secularism, Hinduism, Hindutva, India, parliamentary elections, Bharatiya Janata Party, religion

* E-mail: veljko.djogatovic23@yahoo.com или veljko.djogatovic@gmail.com; ORCID: 0000-0001-5068-6045

* Овај рад је примљен 14. јануара 2025. године, а прихваћен на састанку редакције 20. јуна 2025. године.